

В. П. Пильнова,
к. е. н., доцент, доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,
Державний університет телекомунікацій, м. Київ
ORCID ID: 0000-0002-9777-7451

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.2.43

ОЦІНКА І КОНТРОЛЬ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

V. Pylnova,
PhD in Economics, Associate professor, Associate Professor of the Department
of Entrepreneurship, Trade and Stock Exchange, State University of Telecommunications, Kyiv

ASSESSMENT AND CONTROL OF CREDIT CAPACITY OF SMALL BUSINESSES

У статті досліджено стан і тенденції розвитку підприємств малого бізнесу в Україні. Визначено методи економічної оцінки інвестиційної привабливості малих підприємств, що дозволяють здійснювати кількісну оцінку показників розвитку підприємств малого бізнесу в Україні та сформулювати пріоритетні проблеми, які необхідно вирішувати для забезпечення стабільного розвитку малого підприємництва. Розкрито роль банківського кредиту у розвитку малого бізнесу. Визначено причини, що стримують розвиток кредитування малих підприємств. Обґрунтовано критеріальні ознаки для визначення кредитних потреб підприємств малого бізнесу. Досліджені фактори ризику під час кредитування малих підприємств та обґрунтовано необхідність їх моніторингу. Визначені шляхи вдосконалення банківського кредитування малого підприємництва. Сформульовано фінансові та нефінансові чинники, які стримують розвиток кредитування малого бізнесу в Україні. Розкрито специфічні риси, характерні для діяльності підприємств малого бізнесу і визначають їх кредитні потреби: обмежені розміри власних реальних активів, короткий життєвий цикл малих підприємств і відсутність відповідної "кредитної історії", орієнтація на локальні ринки збуту, низькі показники рентабельності. Систематизовано критеріальні ознаки, що формують особливості кредитування малих підприємств. Виявлено напрями розширення структури банківських послуг для підприємств малого бізнесу. Виділено і систематизовано специфічні фактори ризику під час кредитування підприємств малого бізнесу, як з боку позичальника, так і з боку банку. Розроблено економічний механізм для визначення рівноваги ставок кредитування з урахуванням інтересів кредитора і позичальника, що дозволяє обґрунтувати умови кредитування, за яких мале підприємство має реальну можливість своєчасно повернути кредит і знизити рівень банківського та підприємницького ризику. Розроблено і обґрунтовано методичний підхід, що дозволяє визначати умови кредитування на основі взаємоузгодження інтересів кредитора та позичальника. Процес банківського кредитування розглядається як предмет торгу. Працездатність методичного підходу продемонстровано розрахунковим шляхом.

The article investigates the status and tendencies of small business development in Ukraine. Methods of economic estimation of investment attractiveness of small business enterprises are defined, which allow to carry out quantitative assessment of indicators of development of small business enterprises in Ukraine and to formulate priority problems that need to be solved in order to ensure stable development of small business. The role of bank credit in the development of small business is revealed. The reasons that impede the development of small business lending have been identified. Criteria are justified for determining the credit needs of small businesses. Risk factors

for crediting of small business enterprises are investigated and the necessity of their monitoring is substantiated. Ways to improve small business bank lending have been identified. The financial and non-financial factors that impede the development of small business lending in Ukraine are formulated. Specific features that characterize the activities of small businesses are identified and determine their credit needs: limited size of their own real assets, short life cycle of small businesses and lack of appropriate "credit history", focus on local markets, low profitability. The criteria that form the features of small business lending are systematized. Directions for expanding the structure of banking services for small businesses have been identified. Specific risk factors for lending to small businesses, both from the borrower and the bank, have been identified and systematized. An economic mechanism has been developed to determine the equilibrium of lending rates taking into account the interests of the lender and the borrower, which allows to substantiate the lending conditions under which a small business has a real opportunity to repay the loan in time and reduce the level of banking and business risk. A methodological approach has been developed and substantiated, which allows to determine the terms of crediting on the basis of reconciliation of interests of the lender and the borrower. The process of bank lending is considered as an object of auction. The efficiency of the methodological approach is demonstrated by calculation.

Ключові слова: малий бізнес, банківський кредит, ставка кредитування, кредитоспроможність, банківський та підприємницький ризик.

Key words: small business, bank credit, lending rate, creditworthiness, banking and business risk.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Світова історія свідчить про те, що ринкові відносини та їх ефективний розвиток неможливі без підприємництва, яке є невід'ємною і необхідною складовою економічної системи країни.

Основним фактором реалізації економічного потенціалу малих підприємств є стабільна можливість отримання кредитів для фінансування поточної діяльності та інвестиційних проектів. Малий бізнес не вимагає значних вкладень для становлення і розвитку, але на окремих етапах своєї діяльності підприємства не здатні функціонувати без позикових коштів [1].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Зростання чисельності малих підприємств, підвищення впливу малого бізнесу на розвиток світової економіки і визнання його особливої ролі у вирішенні багатьох найважливіших соціально-економічних завдань ринкової економіки зумовило великий науковий інтерес до проблем фінансово-кредитного забезпечення малих підприємств. Ці проблеми були і залишаються предметом дослідження багатьох провідних зарубіжних та українських учених.

Теоретичним і практичним питанням розвитку малого бізнесу приділяли увагу в своїх працях А.В. Базилюк, М.І. Балашевич, З.С. Варналія, В.М. Власов, Б. Едвард, Б. Коллас, С. Ніколас, А.О. Пересада, В.О. Рибалкін, Н. Сірополіс, Є.М. Сич, Є.А. Уткін, Р. Холт, В. Хойер, А. Хоскінг, В.І. Щелкунов та ін.

Водночас недостатньо розкриті питання фінансування малого бізнесу в сучасних економічних умовах з урахуванням специфіки даного виду діяльності. Недостатньо уваги приділено методам оцінки фінансової привабливості підприємств малого бізнесу, визначенню кредитоспроможності малих підприємств.

Досвід практичної роботи на підприємствах малого бізнесу та досконале вивчення проблем, що стоять сьо-

годні перед малими підприємствами, визначили необхідність розробки методів їх вирішення.

Науково-теоретична і практична значимість вказаних задач зумовила вибір теми статті та визначила її основні напрями.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є розвиток теоретико-методологічного апарату кредитування малого бізнесу, розробка та обґрунтування рекомендацій щодо його вдосконалення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Дослідження проблем розвитку малого бізнесу перебуває в центрі уваги економічної науки. Це пояснюється тим, що мале підприємництво охоплює основні аспекти господарської діяльності, визначаючи процес економічного зростання. Активізація розвитку малого бізнесу є одним із найбільш дієвих механізмів соціально-економічних перетворень, чинником економічного зростання [6].

Формування конкурентоспроможної соціально спрямованої економіки з розвиненим приватним сектором та його важливою складовою — підприємництвом є стратегічним курсом економічної політики України.

Проблема фінансування суб'єктів малого підприємства полягає в обмеженому доступі до таких традиційних для ринкової економіки джерел фінансових ресурсів, як кошти банківської системи та ринку цінних паперів.

Найважливіша роль комерційних банків у розвитку малого бізнесу пояснюється складністю для малих підприємств отримати фінансові кошти з інших джерел. Як показує практика, малі підприємства практично не використовують як інститут зовнішнього фінансування фондовий ринок через високий ступінь недовіри до нього. Комерційний кредит також не здатний ефективно вирішувати фінансові проблеми підприємців. Внаслідок

слабкої конкурентної позиції основної маси малих підприємств на товарних ринках вони набагато частіше реалізують власні товари і послуги з відстрочкою платежу, ніж отримують кредити від своїх постачальників. Отже, кредит стає основним і практично єдиним варіантом зовнішнього фінансування [4].

Стабільна можливість отримання кредитів для фінансування поточної діяльності та інвестиційних проєктів є одним із основних чинників реалізації економічного потенціалу малих підприємств. У найбільш загальному формулюванні проблема зовнішнього фінансування суб'єктів малого підприємництва полягає у визнанні властивого їм несприятливого положення на кредитному ринку. Обмежені джерела банківського кредитування — один із факторів, що стримують розвиток малого бізнесу в Україні. У ситуації, що склалася багато підприємств змушені шукати необхідні кошти за межами кредитного ринку. Відсоткові ставки там істотно вищі (до 5—10% на місяць), але гроші можна отримати швидко, без оформлення будь-яких паперів і застав. Така практика є неефективною як для малого бізнесу, так і для фінансово-кредитної системи країни. Головними кредиторами і постачальниками фінансових ресурсів для підприємств повинні стати комерційні банки. Сьогодні в Україні на перший план виходять проблеми, пов'язані з істотним відставанням кредитно-фінансової системи від вимог ринкової економіки.

В Україні кредитування сфери малого підприємництва відіграє в роботі комерційних банків другорядну роль, у той час як підприємства продовжують активно розміщувати кошти на своїх банківських рахунках. У результаті створюється парадоксальна ситуація: незважаючи на потребу в кредитах, малі підприємства виконують, по суті, роль кредиторів, а не позичальників, що не відповідає світовій банківській практиці.

Організація банківського кредитування малих підприємств в ринковому середовищі переважно визначається особливостями їх господарської діяльності. Оцінюючи вплив зазначених особливостей на кредитні відносини малих підприємств і комерційних банків, виділимо найважливіші з них [2]:

- обмежені розміри власних реальних активів, специфічна структура активів, що характеризується мінімальним внеском в нерухомість, наслідком чого є зниження заставних можливостей. На момент створення підприємства власник, як правило, не володіє основними засобами, які отримані шляхом викупу або приватизації;

- характерний для малих підприємств короткий життєвий цикл і, відповідно, відсутність репутації на кредитному ринку, так званої "кредитної історії";

- незначна в порівнянні з великим і середнім бізнесом потреба в обсягах зовнішнього позикового фінансування, що призводить до зростання операційних витрат під час кредитування;

- орієнтація на локальні ринки збуту та обмежена кількість партнерів, і, як наслідок, слабка стійкість до змін зовнішнього середовища;

- відносно низькі показники рентабельності і норми прибутку, що призводить до низької еластичності платоспроможного попиту на кредит, відсутність можливості оплачувати інформаційно-консалтингові послуги та страхування кредиту.

На відкритому кредитному ринку великий бізнес володіє значними перевагами. В якості основних факторів формування рівних умов доступу до кредитів для всіх господарюючих суб'єктів розглядається розробка кредитними інститутами спеціальних програм для роботи з малими підприємствами, державна фінансово-кредитна, консультаційна, страхова підтримка як малого бізнесу, так і комерційних банків, фінансова та консультативна допомога українських і міжнародних неурядових організацій.

Особливості організації господарської діяльності малого підприємства визначають його кредитні потреби. З урахуванням специфічних рис, властивих малому бізнесу, систематизовані критеріальні ознаки для характеристики кредитних потреб підприємств: доступ до стабільних джерел фінансування, стартовий період створення підприємств, наявність державної підтримки, наявність власних коштів та інші.

Сьогодні в Україні на перший план виходять проблеми, пов'язані з істотним відставанням кредитно-фінансової системи від вимог ринкової економіки. Український кредитний ринок характеризується інституційною нерозвиненістю, обмеженням набором використовуваних фінансових інструментів і послуг, відсутністю ефективних правових механізмів, що гарантують реалізацію майнових інтересів учасників кредитної угоди. На ринку позикових капіталів переважає пропозиція кредитних ресурсів на короткий термін, що обмежує інвестиційні можливості підприємств. У цих умовах проблема обмеженого доступу до кредитів є спільною для всіх категорій господарюючих суб'єктів, проте, найбільш гостро вона проявляється для малого бізнесу [8].

У країнах з розвинутою економікою особлива роль у фінансово-кредитному забезпеченні малого бізнесу належить державі. В Україні програми державної підтримки мали місце виключно на початковому етапі формування даного сектора економіки. Сьогодні внаслідок обмеженості бюджетних коштів і неефективності застосування заходів підтримки малого бізнесу та механізму кредитування, як стимулюючої складової для розвитку цього сектора економіки, держава фактично не відіграє істотного впливу на зміцнення фінансової бази малих підприємств.

У цих умовах великого значення набуває дослідження питань кредитування малого бізнесу. Ті дослідження, які ведуться, не враховують у достатній мірі специфіку діяльності малих підприємств. Багато проблем залишається осторонь від спеціальних наукових досліджень, у тому числі теоретичні та економічні засади кредитування малого бізнесу, визначення кредитних потреб підприємств малого бізнесу, оцінки та моніторингу ризиків при кредитуванні, перспектив розвитку банківського кредитування малих підприємств [5].

Обмежене використання банківських кредитів визначають високі кредитні ставки. Плата за кредит для малих підприємств, зведених у ранг ризикових, перевищує основну ставку кредитування до 5%. Крім рівня ризику кредитування, високі ставки визначають невигідні умови надання кредитів як для кредитора, так і для підприємця. Говорячи про кредитування малого бізнесу, йдеться про міні- і мікрокредити, які надають-

ся на короткий період. Реалізовані на таких засадах проекти, навіть за сприятливих умов, починають приносити прибутки тільки після погашення заборгованості за кредит. Крім того, визначаючи ставку кредитування, банки керуються виключно власними інтересами, а побажання малого підприємця враховують недостатньо. Як правило, обсяг кредитування і норма позичкового відсотка мають зворотну залежність: зі збільшенням кредитної ставки обсяг кредитування знижується, оскільки оплата високих банківських відсотків може перевищити прибуток, отриманий від впровадження проєктів, що здійснюються за рахунок кредитів. За таких умов підприємцям недоцільно користуватися кредитами, бо вони погіршують фінансовий стан підприємств. Банки, у разі зниження обсягів кредитування, для збереження своїх доходів, змушені підвищувати дисконтні ставки, тим самим завищуючи вартість грошей у часі. Отже, має місце протиріччя інтересів позичальника і кредитора. Якщо для першого, привабливість позики збільшується зі зменшенням кредитної ставки, то для другого, навпаки — з її збільшенням. Якщо позичальник зацікавлений в збільшенні періоду кредитування, то кредитор прагне скоротити цей період і тим самим знизити ризик неповернення кредитованих коштів. Вирішити таку задачу, задовольнивши інтереси всіх учасників кредитних відносин можливо, якщо розглянути банківські кредитні ресурси, як предмет торгу. Для цього необхідно обґрунтувати умови кредитування, прийнятні як для кредитора, так і для позичальника.

Технологи кредитування визначають, що кредитна відсоткова ставка формується, виходячи з обсягу кредиту, періоду його погашення і кредитоспроможності позичальника та спрямована на залучення коштів, що забезпечують прибутковість банку. Такий підхід до процесу кредитування відображає, насамперед, інтереси кредитора і практично не враховує інтереси позичальника. Здійснюючи контроль за фінансовою стійкістю суб'єктів малого бізнесу в процесі кредитування, доцільно розробити механізм кредитування, який дозволить визначити кордон ефективності кредитного договору та можливість регулювати умови кредитування як для позичальника, так і кредитора, з урахуванням інтересів всіх учасників кредитного процесу та результатів використання кредиту. Такий підхід дозволить, незначно знизивши ставку кредиту до прийнятних меж, з урахуванням інтересів банку та врахувавши інтереси підприємця, надавши кредит на умовах, прийнятних для обох сторін. У результаті банки отримають прибуток від кредитування, а підприємці від використання кредитних коштів. Такий підхід стимулюватиме активізацію залучення фінансових інвестицій в малий бізнес [3].

Моделювання процесу надання кредиту передбачає вибір критерія оптимізації умов кредитування. Застосування дисконтування як критерія оптимізації процесу кредитування дозволить розрахувати ефективність кредитування не тільки для кредитної установи, а і для малого підприємства, яке отримує кредит. У результаті таких розрахунків, з'явиться можливість вибору оптимальної кредитної ставки, як для банку, так і для позичальника, враховуючи інтереси обох учасників кредитних відносин. Для розрахунків доцільно

використовувати показник чистого дисконтованого доходу (ЧДД).

Проведення розрахунків виплат із застосуванням чистого дисконтованого доходу передбачає дисконтування грошових платежів, які здійснюються протягом усього строку дії кредитного договору з використанням ставки дисконту (r), розмір якої може не збігатися зі ставкою позичкового відсотка (p). Під час моделювання процесу кредитування, ЧДД паралельно повинен розраховуватися як для позичальника, так і для кредитора. Розрахунки чистого дисконтованого доходу можуть здійснюватися як з використанням дисконтних множників по складним відсоткам (ДМ), так і дисконтних множників ануїтету (ДМА). Дисконтні множники ануїтету можливо використовувати, оскільки грошові потоки, які оцінюються в часі, здійснюються послідовно через рівні проміжки часу і в рівних частинах. Подібний порядок сплати за кредит обумовлюється під час надання кредитів малим підприємствам.

Під час розрахунків чистого дисконтованого доходу малого підприємства і кредитора ці показники відрізняються лише знаком, за однакових числових значень. Це свідчить про те, що попит і пропозиція на кредитні ресурси перетинається в певній точці, яка повинна бути загальною для учасників кредитної угоди. Ця точка і буде характеризувати оптимальну ставку відсотка за кредит, вигідну як для малого підприємства, так і кредитора [7].

Розрахунок ЧДД з використанням ДМ можна здійснювати за таким алгоритмом:

— для позичальника:

$$\text{ЧДД}_z = K - \sum_{i=1}^n K_i (1+r)^{-i} - K(1+r)^{-n} \quad (1).$$

— для кредитора (банку):

$$\text{ЧДД}_k = -K + \sum_{i=1}^n K_i (1+r)^{-i} + K(1+r)^{-n} \quad (2).$$

де K — кредит, отриманий позичальником, грн;

K_i — сума відсотків за кредит, які підлягають сплаті у встановлені періоди часу в процесі кредитування, грн;

i — номер року;

n — період, на який видається кредит, роки;

r — ставка дисконту.

Під час використання ДМА розрахунок ЧДД здійснюється:

— для позичальника:

$$\text{ЧДД}_z = K - K_n \frac{(1+r)^n - 1}{r(1+r)^n} - K(1+r)^{-n} \quad (3),$$

— для кредитора (банку):

$$\text{ЧДД}_k = -K + K_n \frac{(1+r)^n - 1}{r(1+r)^n} + K(1+r)^{-n} \quad (4),$$

де K_n — загальна сума відсотків за період кредитування, грн.

Роботоспроможність методичного підходу, для визначення оптимальної ставки відсотка при кредитуванні, розглянемо на умовному прикладі. Підприємству малого бізнесу банком запропоновано типовий кредит, терміном на 1 рік та на суму 130000 грн. Під час складання кредитної угоди необхідно визначити такий розмір

Таблиця 1. Показник чистого дисконтованого доходу з різними значеннями відсотка за кредит та ставки дисконтування

Ставка дисконту, %	Дисконтний множник анuitету	Кредитна ставка, %	Чистий дисконтований дохід, тис. грн	
			малого підприємства	кредитора
10	0,9091	16	- 2,86	+ 2,86
		18	- 4,68	+ 4,68
		20	- 6,5	+ 6,5
12	0,8929	16	0	0
		18	- 1,72	+ 1,72
		20	- 3,5	+ 3,5
15	0,8696	16	+ 2,98	- 2,98
		18	+ 1,24	- 1,24
		20	- 0,5	+ 0,5

відсотка за кредит, щоб він задовольняв вимоги як позичальника, так і кредитора. Для розрахунків використані реальні варіанти дисконтної ставки: $r = 10\%$; $r = 12\%$; $r = 15\%$ та ставки кредитування, відповідно 16, 18 та 20%. Результати розрахунків ЧДД з різними дисконтними ставками і ставками кредитного відсотка наведено в таблиці 1.

Отримані результати розрахунків проілюстровано на рисунку 1. Графік показує, що кредитна ставка, яка задовольняє мале підприємство і кредитора, у цьому прикладі, знаходиться на рівні 16% за умов, що дисконтна ставка прийнята на рівні 12%. Оптимальні умови кредитування відображені на графіку точкою А. Аналіз проведених розрахунків показав, що у разі збільшення вартості грошей у часі (при $r = 15\%$) оптимальна кредитна ставка відсотка збільшиться до 20%, що на графіку показано точкою В. Необхідно враховувати, що між дисконтною ставкою і ставкою кредитування є пряма залежність, що впливає з їх економічної сутності.

У наведеному прикладі ми визначаємо оптимальні умови кредитування як для інвестора, так і для малого підприємства. Для цього визначається оптимальний кре-

дитний відсоток, при обраній нами дисконтній ставці, яка є своєрідним фінансовим фільтром. В реальних умовах ставка кредитування визначається при заздалегідь встановленій дисконтній ставці. Тоді завдання спрощується і обмежується виключно пошуком оптимальної ставки кредитування, яка задовольняє вимогам обох сторін — учасників кредитної угоди.

Щоб уникнути штучного завищення банками вартості грошей у часі, доцільно проводити моніторинг або визначати дисконтні ставки розрахунковим шляхом.

Економічна сутність поняття дисконтної ставки дозволяє підтвердити, що оскільки розмір дисконтної ставки залежить від рівня ризиків кредитування, то зі збільшенням ризиків, збільшується і ставка дисконтування. Результати розрахунків наведено в таблиці 1 і показують, що для кожної дисконтної ставки можливо розрахунковим шляхом визначення кредитної ставки, прийнятної для кредитора, так і для позичальника.

Так, в умовному прикладі, за дисконтної ставки (r), яка дорівнює 10%, оптимальна ставка кредитування дорівнює 14%, за $r = 12\%$ кредитна ставка - 16%, а за $r = 15\%$ ставка кредитування відповідно дорівнює 20%.

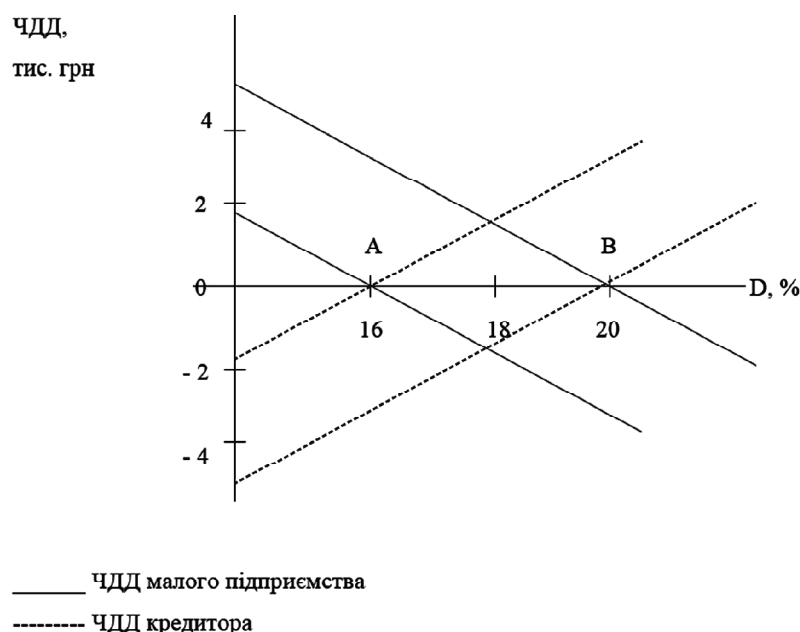

Рис. 1. Залежність між відсотковою ставкою за кредит та чистим дисконтованим доходом

ВИСНОВКИ

Встановлений взаємозв'язок "кредитор-позичальник" дозволить кредитору надати позичальникам з найбільш стійким становищем кредитні кошти під найменші кредитні відсотки, а менш вигідним кредиторам на більш жорстких умовах з вищими відсотками за кредит. Водночас запропонований підхід дозволяє розрахунковим шляхом обґрунтувати вигідність умов кредитування для обох сторін учасників кредитних відносин, визначити той граничний рівень для малих підприємств, за якого, надаючи можливість банку отримати прибуток від кредитування, мале підприємство має можливість своєчасно проводити розрахунки з банком за кредит і мати рівень доходу на період погашення кредиту не нижче нульової позначки, що дозволить йому своєчасно розраховуватися за кредит.

Запропонований механізм визначення відсоткової ставки дозволяє оптимізувати умови надання кредитів, з огляду на інтереси позичальника і кредитора, що призведе до активізації інвестиційних процесів у суб'єкти малого підприємництва і буде сприяти розвитку малого бізнесу в Україні.

Література:

1. Абрамова І.М. Проблеми розвитку малого підприємництва в Україні / І.М. Абрамова // Фінанси України. — 2010. — № 4. — С. 12 — 17.
2. Алексєєв С. Кредити "малому" бізнесу — проблеми та перспективи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://bankstatey.com/index.php?newsid=681>
3. Базилюк А.В. Фінансові важелі розвитку малого бізнесу в Україні [Текст] / А.В. Базилюк // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 8. — С. 29—35.
4. Біломістний О.М. Проблеми фінансування малих підприємств за рахунок банківського кредитування [Текст] / О.М. Біломістний // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. — № 1 (4). — 2009. — С. 81—84.
5. Бобров Є.А. Сучасний стан і перспективи розвитку кредитування малого бізнесу [Текст] / Є.А. Бобров // Фінанси України. — 2009. — № 6. — С. 103—104.
6. Васильєва Д.В. Актуальні проблеми розвитку малого бізнесу в Україні / Д.В. Васильєва // Механізм регулювання економіки, 2011. — № 3. — С. 188—196.
7. Панченко В.Н. Механізм відтворення та підвищення віддачі основного капіталу авіапідприємств. — К., Фенікс, 2002. — 408 с.
8. Проблеми кредитування малого й середнього бізнесу [Електронний ресурс] / Простобанк Консалтинг. — Режим доступу: http://www.prostobank.com/probl_kredituvannya_malogo_serednogo_biznesu

References:

1. Abramova, I.M. (2010), "Problems of development of small business in Ukraine", *Finansy Ukrainy*, vol. 4, pp. 12—17.
2. Aleksiev, S. (2017), "Small business loans - problems and prospects", available at: <http://bankstatey.com/index.php?newsid=681> (Accessed 15 Dec 2019).

3. Bazyliuk, A.V. (2008), "Financial levers of small business development in Ukraine", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 8, pp. 29—35.

4. Bilomistnyj, O.M. (2009), "Problems of financing small businesses through bank lending", *Visnyk Universytetu bankiv's'koi spravy Natsional'noho banku Ukrainy*, vol. 1 (4), pp. 81—84.

5. Bobrov, Ye.A. (2009), "The current state and prospects of small business lending", *Finansy Ukrainy*, vol. 6, pp. 103—104.

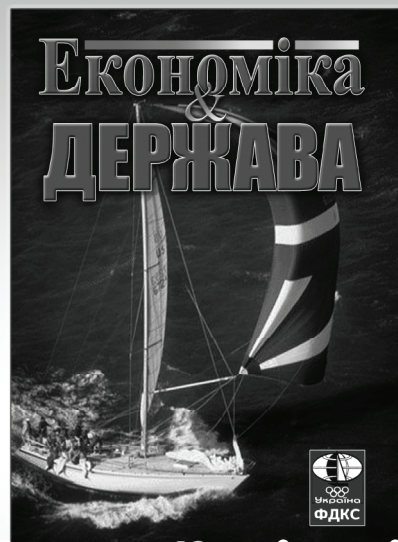
6. Vasyli'eva, D.V. (2011), "Current problems of small business development in Ukraine", *Mekhanizm rehulivannia ekonomiky*, vol. 3, pp. 188—196.

7. Panchenko, V.N. (2002), *Mekhanizm vidtvorennia ta pidvyschennia viddachi osnovnoho kapitalu aviapid-priemstv* [Mechanism of reproduction and increase of return of fixed capital of aviation enterprises], Feniks, Kyiv, Ukraine.

8. Prostobank Konsal'tynh (2019), "Problems of lending to small and medium businesses", available at: http://www.prostobank.com/probl_kredituvannya_malogo_serednogo_biznesu (Accessed 15 Dec 2019).

Стаття надійшла до редакції 14.01.2020 р.

Науково-практичний журнал «ЕКОНОМІКА ТА ДЕРЖАВА»

Передплатний індекс: 01751

Виходить 12 разів на рік

**наукове фахове видання України
З ПИТАНЬ ЕКОНОМІКИ**

(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 №1643

Спеціальності — **051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.**

www.economy.in.ua

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73